

Θάλασσα

Τετάρτη, 18 Απριλίου 2012
10:20 πμ

Σημασία

Θάλασσα (ἡ) {-ας κ. (λόγ.) -άσσης | -ασσών} 1. ἡ υδάτινη ἀλμυρὴ ἐκτασὴ που καλύπτει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς: ἀκύμαντη / ἀγριεμένη / ζεστή / γαλανή / γαλήνια ~ || ἀθλήματα τῆς ~ || ἐπίθεση ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσσης || ἡ ~ φουρτουνιάζει / φουσκώνει / λυσομανάει / ἀγριεύει / γαληνεύει || ταξιδεύω / κολυμπῶ / ψαρεύω / ἀρμενίζω / πέφτω / ἀνοίγομαι στὴ ~

Ετυμολογία

Λέξη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἀγνώστου ἐτύμου. Πιθανόν νὰ συνδέεται με τὴ μακεδονικὴ ιδιωματικὴ λέξη γλώσσα= δαλάγχαν καὶ εἶναι προελληνικὴ λέξη. Τὸ Ἰνδοευρωπαϊκὸ θέμα *mar = θάλασσα ἀπὸ ὅπου Λατινικὸ mare, Ἰταλικὸ mare γαλλικὸ mer, ἱρλ. muir, γερμ. Meer κ.ά. δὲν ἀπαντᾶ στὴν Ἑλληνικὴ, ὅπου ἀντιθέτως χρησιμοποιεῖται με γενικὴ σημασία ἡ λέξη Θάλασσα καὶ οἱ ποιητικὲς λέξεις **ἄλς**, **πόντος** καὶ **πέλαγος** ¹⁷¹

πβλ. δολιχός=μακρὺς, ἐκτεταμένος, Δολίχα (τοπωνύμιο)

Μα ἓνας Κεφαλλονίτης,
κεὶ ὀπίσω ἀπ' τὴ **Δολίχα**,
τραμπάκουλο ἀρματώνει
καὶ τὸ βαφτίζει "Τρίχα".

Νίκος Καββαδίας - Νανούρισμα γιὰ μωρὰ καὶ γέρους

Πβλ. Δολιχοκέφαλος

Θάλασσα ^{492.58 [62]}

1. Πιθανόν ἀπὸ τὸ **ἄλασσα** με κατάλληλη ὅπως **μέλισσα**. Ἀπὸ τὸ **ἄλς** γενικὴ **ἄλός**, τὸ Θ εἶναι ἡ μετατροπείσα δασεία ὅπως στὸ ἄμα> θάμα
2. Ἡ ἀπὸ τὸ Σάλος > Σάλασσα> Θάλασσα δηλ. τὸ συριστικὸ Σ μετετράπη στὸ ἀντιστοιχὸ ὀδοντικὸ Θ
3. Ἡ ἀπὸ τὸ **θάλλω**, μέλλων: **θαλλῶ** = εἶμαι ἢ γίνομαι πράσινος (πβλ. θαλλερός, ἀνθηρός, ἀκμαῖος)

Θάλασσα, the sea. 'Prob. [for ἄλασσα, ending as μέλι.ΣΣΑ,] from ἄλς, ἄλδς, so that Θ is for the Aspirate, as Ἄμα, Θάμα. Or for Σ, [Σάλος, †Σάλασσα,]:' Ldd. Θ, as also in Θειλόπεδον. Possibly the Θ from τὸ ἄλας, †θάλας. (2) R. θάλλω, θαλῶ, 'vireo', whence 'viridis': as we say sea-green.

Φράσεις Αρχαίες

Κρατώ κατά θάλασσαν ή κρατώ θαλάσσης : είμαι θαλασσοκράτορας, [208.157](#)

Μοιχώ την **θάλασσαν** : με απάτη σφετερίζομαι την θαλασσοκρατορία

Νεοελληνικές

1. παλεύω με τη θάλασσα

αγωνίζομαι να κρατηθώ στην επιφάνεια της θάλασσας

2. δουλεύω, μοχθώ στη θάλασσα

λ.χ. ως ναυτικός

3. έχω φάει τη θάλασσα με τα κουτάλι

έχω μεγάλη πείρα στη θάλασσα.
έζησα όλη μου τη ζωή ταξιδεύοντας στη θάλασσα

4. οργώνω τις θάλασσες

ταξιδεύω συνεχώς στη Θάλασσα

5. οι επτά θάλασσες

ο Αρκτικός, ο Ανταρκτικός, Ο Β. και Ν. Ειρηνικός, ο Β. και Ν. Ατλαντικός και ο Ινδικός Ωκεανός
πειρατής των επτά θαλασσών

6. τα κάνω θάλασσα

αποτυγχάνω παταγωδώς, συνήθως από αδεξιότητα.
πβλ. τα μουσκεψε. Συν. Τα θαλασσωνω.
βλ. 352.88 [98]

ΘΑΛΑΣΣΟΝΩ, Δ. Θαλασσώ, Έλλ. Θαλασσόνω Ελεγαν
οί Γρακκορωμ. τὸ πνύγω εἰς τὰ νερά τῆς Θαλάσσης (πογερ).
Ζ. Ρευματίζω.

7. θάλασσα

Σαν μοναδα μετρησης για πολύ μεγάλη ποσοτητα υγρου.
ειχανε και τα δύο σεβντα
κι ηπιαν δυο θάλασσες πιοτά

Δυο παλληκάρια απ τ'Αιβαλί

Παροιμίες

- Όποιος στην ξέρα περπατεί και θάλασσα γυρεύει, ο διάβολος 'πό πίσω του κουκιά του μαγειρεύει.^{207.1468}
- Αυτος που καλοκαθεται και θάλασσα γυρεύει, ο διάβολος του κώλου του κουκιά του μαγειρεύει.
- Η θάλασσα είναι ταπεινή, μ' αγέρας την ταραζει.^{207.1733}
- Ο που κατουράει τη θάλασσα το βρίσκει στο αλάτι.

ΠΟΙΗΣΗ

Άξιον Εστίν - Οδ. Ελύτης

Τότε είπε και γεννήθηκαν η **θάλασσα**

και είδα και θαύμασα
Και στη μέση της έσπειρε κόσμους μικρούς κατ' εικόνα και ομοίωση μου:
Ίπποι πέτρινοι με τη χαίτη ορθή
και γαλήνιοι αμφορείς
και λοξές δελφινιών ράχες
η Ίος η Σίκινος η Σέριφος η Μήλος

Η Ανδρομέδα - Γ. Σεφέρης

Στο στήθος μου η πληγή ανοίγει πάλι
όταν χαμηλώνουν τ' άστρα και συγγενεύουν με το κορμί μου
όταν πέφτει σιγή κάτω από τα πέλματα των ανθρώπων.

Αυτές οι πέτρες που βουλιάζουν μέσα στα χρόνια ως πού θα με παρασύρουν;

Τη θάλασσα, τη θάλασσα, ποιος θα μπορέσει να την εξαντλήσει;

Βλέπω τα χέρια κάθε αυγή να γνέφουν στο γύπα και στο γεράκι
δεμένη πάνω στο βράχο που έγινε με τον πόνο δικός μου,
βλέπω τα δέντρα που ανασαίνουν τη μαύρη γαλήνη των πεθαμένων
κι έπειτα τα χαμόγελα, που δεν προχωρούν, των αγαλμάτων.

Παρομοιώσεις

Sea, best to avoid, 192.
great fish caught in, 168.
once at, wish not for shore, 217.
to hunt in, 166.
urchin, more prickly than, 99.

9128.508

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Ex terra spectare naufragium.

Βλέπω το ναυάγιο απ την στεριά.
"To see it rain is better than to be in it."

[ΒΕΛΤΙΟΝ] ΕΚ ΤΗΣ ΞΗΡΑΣ ΘΕΩΡΕΙΝ ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ
ΠΒΛ. ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟ

Παιχνίδι μας εφαινεται να δουμε θυμωμενη από μακρά τη θάλασσα

...

ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΗ
ΑΠ ΕΞΩ ΑΠ ΤΟ ΧΟΡΟ ΠΟΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ Λ'ΕΝΕ

9128.99 pdf 109

In aere piscari Venari in mari.

ψαρευει στον αερα κυνηγα στη θαλασσα. To fish in the air. To hunt in the sea.

9128.166 pdf 196

In mari aquam quærit

ζητάει νερό στη θάλασσα.

9128.168 pdf 178

Screen clipping taken: 19/4/2012 3:44 πμ

Άρες μάρες

^{Ν. Κ. 1.}
άρες-μάρες (οι) {άκλ} ανοησίες, ασυναρτησίες: αυτά που λέει είναι ~ ΦΡ **άρες-μάρες-κουκουνάρες** για λόγια χωρίς καμιά σημασία, κανέναν ειρμό, λογικό νόημα
[ΕΤΥΜ Αβεβ. ετύμου. Φαίνεται πως η φρ είχε ως κεντρικό στοιχείο τη λ. *άρες*, η οποία πιθ. από το αρχ. *άρά* (ή) «κατάρα, καταστροφή», όπου ο τόνος αναβιβάστηκε λόγω της επίδρασης του ομορρ. *κατάρα*. Στη λ. αυτή προστέθηκαν πιθ. αργότερα οι *μάρες* (με την προσθήκη ενός μ- στις *άρες*), καθώς και οι *κουκουνάρες*, για να υπογραμμιστεί η κενότητα, η ανοησία των λόγων Στο σημασιολογικό περιεχόμενο της φρ. συνέβαλαν επίσης λ που λήγουν σε *-μάρα*, πβ. *κουτα-μάρα*, *χαζο-μάρα* κ τ ό]

171 Μπαμπινιώτη - Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας - Β' έκδοση 2005

Στην ετυμολογία αυτή συνέβαλε και η *κουταμάρα* και *χαζομάρα* των συντακτών του λήμματος και η έλλειψη έλεγχου.

Στα λατινικά **aeris maris** σημαίνει **του αέρα της θάλασσας**. Και στα ιταλικά **aria di mare**.

Ο ΑΕΡΑΣ και ο άνεμος είναι πάντοτε σύμβολα του κενού, των λόγων χωρίς νόημα, της **αερολογίας**. Ο κύριος λόγος είναι ότι τα αέρια δεν μπορούν να συλληφθούν όπως και οι ανόητες έννοιες είναι ασύλληπτες (με μεταφορική έννοια).

Πβλ. **αερολογία, λόγια του αέρα, αέρας κοπανιστός** και το πέταγμα τον αέρα επίσης πβλ. το **επεα πτερόνεντα** του Ομήρου, το **verba volant sed scripta manent** που είπε ο Τίτος στην Ρωμαϊκή Σύγκλητο, κλπ. Όπως και η **σαπουνόφουσκα** και η **φούσκα** που περιέχουν αέρα.

Επίσης **αερογάμης** (λαϊκ.) λέγεται πρόσωπο που καυχάται (λέει αερολογίες) για ανύπαρκτες ερωτικές κατακτήσεις ΕΤΥΜ αερο + γάμης < ρ. γαμώ.

Ο **Αιθεροβάμων** ή **αεροβάμων** είναι αυτός που λέει ανεφάρμοστα πράγματα και επομένως ανόητα.

Πβλ. και την λατινική παροιμία : In **aere** piscari Venari in **mari**.

Ψαρεύω στον αέρα και κυνηγώ στη θάλασσα. Δηλ. κάνω ανόητες ενέργειες.

Και την λαϊκή "**με πορδές αυγά δεν βάφονται**". Οι πορδές είναι αέρια!

Μπουρδα κατά Μπαμπινιώτη

μπούρδα (η) {χωρ. γεν. πληθ.} ο ανόητος, ο κενός περιεχομένου λιγος: *μας αράδιαζε ένα σωρό μπούρδες* ΣΥΝ. ανοησία, βλακεία.
[ΕΤΥΜ. < γαλλ. boude «ανοησία, βλακεία», πιθ. < behourde < παλ. γαλλ. behourder «παίζω» < φρανκον. *bihourdan].

Αν ετυμολογήσουμε δε καλύτερα τις μπούρδες από το ελληνικότατο πορδές (από το αρχ. ρ. πέρδομαι).

Από το πορδή και τη ΦΡ **ο που ακλουθάει γάιδαρο ακούει και την πορδή του** > Τημπορδή του > μπορδή > μπορδές > μπούρδες, θα δούμε ότι πάλι τα αέρια έχουν την έννοια της ανοησίας. Γιατί να κάνουμε εισαγωγή μπουρδών η πορδών από την Γαλλία;

171 Μπαμπινιώτη - Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας - Β' έκδοση 2005

Ο αέρας της θάλασσας είναι ο γνωστότερος αέρας, περί δε του αέρα της θάλασσας, του **are maris**, ομιλούν συνήθως οι θαλασσινοί και ιδιαίτερα οι ψαράδες γνωστοί παγκοσμίως για τα ψέματα και τις υπερβολές.

Άλλη ερμηνεία

Το «A dictionary of modern Greek proverbs» του Alexander Negris^{9213.13[32]}

Αναφέρει :

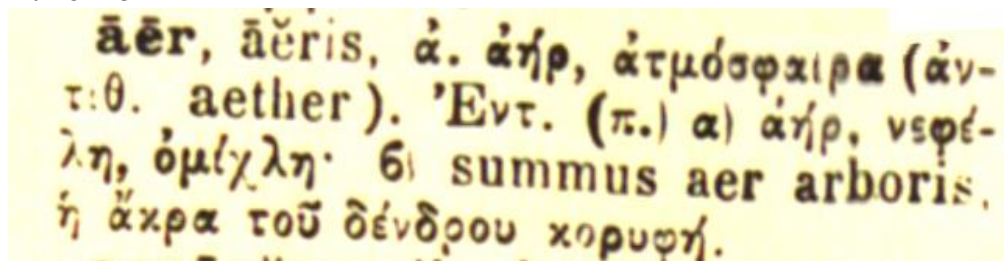
**Ἄρᾳϊαις μάρᾳις, ποσπουνάρᾳις καὶ ἡ τρύπᾳις ἢ χου-
λιάρᾳις.—Destructive hands, pine apples and per-
forated spoons :—**This string of words, which in
the original has no other connection between the
different parts, than the similarity of terminations,
is applied to designate that sort of conversation
which (on account of the frequent and inconsi-
derate change of the subject) has as little import
as the words of the proverb.

ἀραῖος [ᾶ], α, ον, also ος, ον S.Ant.867 (lyr.): (ἀρά): I. Pass., ο ικετευθείς, Ζεὺς ἄ., = ἰκέσιος, S.Ph.1182 (lyr.). 2. prayed against, accursed, γονά A.Ag.1565 (lyr.); πότμος ἄ. ἐκ πατρός Id.Th.898 (lyr.); μ' ἀραῖον ἔλαβες you adjured me under a curse, S. OT276. II. Act., cursing, bringing mischief upon, c. dat., φθόγγος ἄ. οἴκοις A.Ag.237 (lyr.); δόμοις ἄ. S.OT1291, cf. E.Med.608, IT 778; ἄ. γονεύς ἐκγόνοις ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἄλλος Pl.Lg.931c: abs., A. Ag.1398, S.Tr.1202.—Almost confined to Trag., exc. Pl.I.c.

μάρη [ᾶ], ἡ, = χεῖρ, hand, Pi.Fr.310. (Hence εὐμαρῆς, εὐμάρεια.)

Μπορεῖ ὁμως μια τόσο λαϊκὴ ἐκφραση να προέλθει ἀπὸ δυο τόσο σπάνιες λέξεις;

βλ. 267.19

āēr, āērīs, ἄ. ἀήρ, ἀτμόσφαιρα (ἀν-
τ:θ. aether). Ἐντ. (π.) α) ἀήρ, νεφέ-
λη, ὀμίχλη. β) summus aer arboris,
ἡ ἄκρα τοῦ δένδρου κορυφή.

Και

māre, is, ού. 1) θάλασσα (ἀντίθ. terra, ager; πρβλ. pelagus, pontus)· mari, κατὰ θάλασσαν· μάλ. ἴνωμ. terrā: marique (terra et mari)=κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· ἐντ. α) (π.) = θαλάσσιον ὕδωρ· β) (μ.) κυανοῦν χροῶμα· 2) θάλασσα (ὡς τμήμα ὠκεανοῦ): - superum, τὸ Ἀδριατικὸν καὶ Ἰόνιον πέλαγος· - inferum, τὸ Τυρρηρικὸν πέλαγος· - extremum, ὁ (Ἀτλαντικός) ὠκεανός, - nostrum ἢ internum, ἡ καθ' ἑμᾶς, ἡ ἐντός, ἡ ἔσω θάλασσα (ἡ Μεσόγειος θάλασσα).

ΦΡ. Τον γύρευε περ μάρε περ τέρα (per mare e per terra) = παντού, κατὰ ξηραν και θάλασσαν.
ΛΕΞΕΙΣ: μαρινάδα ἢ μαρινάτα, μαρίνα = προβλῆς θαλαμηγῶν, και τρόμπα μαρίνα
ΕΠΩΝΥΜΟ: Μαρνέρος

Το ναυτικὸ λεξιλόγιο εἶναι γεμάτο ἀπὸ Ἰταλικές και λατινογενεῖς φράσεις και λέξεις ὥστε δεν εἶναι ἰδιαίτερα παράξενο να ακούγονταν και ἄρες μάρες .

Τι το φυσικότερο λοιπὸν να χρησιμοποιηθεῖ το **aer maris** ως ερμηνεία ἀντὶ να χωθούμε σε ετυμολογικές ακροβασίες;

Η προσθήκη της κουκουνάρας φαίνεται σαφῶς μεταγενέστερη.

Ὅμως γιατί να μην προστεθεῖ το ομοιοκατάληκτο και ἀκρως ἐπεξηγηματικὸ "χαζομάρες" ἢ "σαχλαμάρες";

Μήπως οι παλαιότεροι ἔλεγχαν "κουφαμάρες" ἢ "κουταμάρες" ἀντι "κουκουνάρες";

Αφού κούφος εἶναι ο κενός, ο ἄδειος, ο παράλογος, ο ἄλογος. Περίτρανο παράδειγμα το ἐπωνυμο Αλογοσκοῦφης (ἄλογος και κούφος).

Οι παροιμίες και οι παροιμιώδεις φράσεις ἔχουν μια σημαντικὴ δυσκολία:

Λέγονται και δεν γράφονται

Ὅσες γνωρίζουμε, τις γνωρίζουμε ἀπὸ προφορικὴ παράδοση ἢ ἀπὸ συλλογές λόγιων.

Οι λόγιοι βάζουν τις δικές τους ἐρμηνείες και πολλές φορές λένε ἄρες μάρες .

ΠΟΙΗΣΗ

Πανῶρια στον ὕπνο της ἀπλωσε και η **θάλασσα**
γάζες αιθέρος τις αλεύκαντες
κάτω ἀπὸ τις χαρουπιές
και τους μεγάλους ὄρθιους φοίνικες

ΠΑΡΑΓΩΓΑ

ΡΗΜΑ μὸν **θαλαττεύομαι** νεωτ. Θαλασσοδέρομαι = ταλαιπωρούμαι στη θάλασσα.

Ιδού Σοι, χάρει κραυγάζομεν, λιμήν ημίν γενού **θαλαπτεύουσι** και ορμητήριον εν τω πελάγει των θλίψεων και των σκανδάλων πάντων του πολεμήτορος.

Ακάθιστος Υμνος

Θαλασσινός = ο ναυτικός πβλ την παρηχηση του Δημοτικου Τραγουδιου

Θαλασσα τους **θαλασινους**

θαλασσακι μου

μην τους **θαλασσοδέρνεις**

Θαλασσί (το) το χρώμα της θαλάσσης

Θαλασσής αυτος που έχει χρώμα [ματιών] **θαλασσί** ο Γαλανομάτης.
πβλ.

Φόρα και μια χάντρα **θαλασσιά**

να μη σε ματιάσουν τα νησια.

από το γνωστο τρ. του Λ. Παπαδόπουλου ο δευτερος στιχος είναι ανοητος.

Με αναβίβαση του τονου από το θαλασσής εχουμε το επώνυμο **Θαλάσσης**

Ο Γιωργος **Θαλάσσης**, ο μικρός Ηρωσ του 1950.

Ισως όμως και από τη γενικη "της θαλάσσης" και το αξιωμα "**κατεπάνω επι της θαλάσσης**".

Επώνυμα

Θαλασσινός

Γνωστός ο Μουσικός και Τραγουδιστής Παντελης Θαλασσινός

Θαλασινους φαινεται ότι ονομαζαν στο Βυζαντιο και τους ψαράδες (αλιεις) τους δε λοιπους των πληρωματων των πολεμικων **καραβησιανούς** η **καραβίτες** (< караβάτες< караби+βατες, όπως επιβάτες διαβάτες κλπ).

βλ. 9290

*παράγοντα οί εκ τών **Θαλασσινων** την άγραν Ιχθύων επαγγελόμενοι οϊτινες χειρίζοντο έξ Ίσου τὰ **Δίετρα** και τὰ **Παραγάθια**, ὄτι αν άλλο μέσον μετ' άγκιστρίου, τούς **Κύρτους** και τὸ **Καμάκιον**, εν τέλει, τῇ βοηθειᾷ **Σκιαλίου** πρὸς ἐξερεύνησιν τών ζωοφυτικῶν συστάδων, τών θαλαμίων και τῆς ἰσοπέδου τοῦ βυθοῦ κοίτης (Εικ. 17).*